

Verzwegen verlangen

Een geschiedenis
van homoseksualiteit
in België

Foto genomen door Cas Oorthuys in een Brusselse homobar tijdens de jaren 1950.

Rotterdam, Nederlands Fotomuseum. Met dank aan Jan Carel Warffemius.

verzwegen verlangens

Wannes Dupont,
Elwin Hofman,
Jonas Roelens (red.)
m.m.v. Paul Borghs en
Bart Eeckhout

Een geschiedenis
van homoseksualiteit
in België

Uitgeverij
**VRJ
DAG**

© 2017 – Wannas Dupont, Elwin Hofman en Jonas Roelens & Uitgeverij Vrijdag
Jodenstraat 16, 2000 Antwerpen
www.uitgeverijvrijdag.be

Omslagontwerp: Jurgen Walschot
Vormgeving binnenwerk: theSWitch, Antwerpen
Coverfoto: © Nederlands Fotomuseum, Rotterdam
Auteursfoto: Johan Swinnen

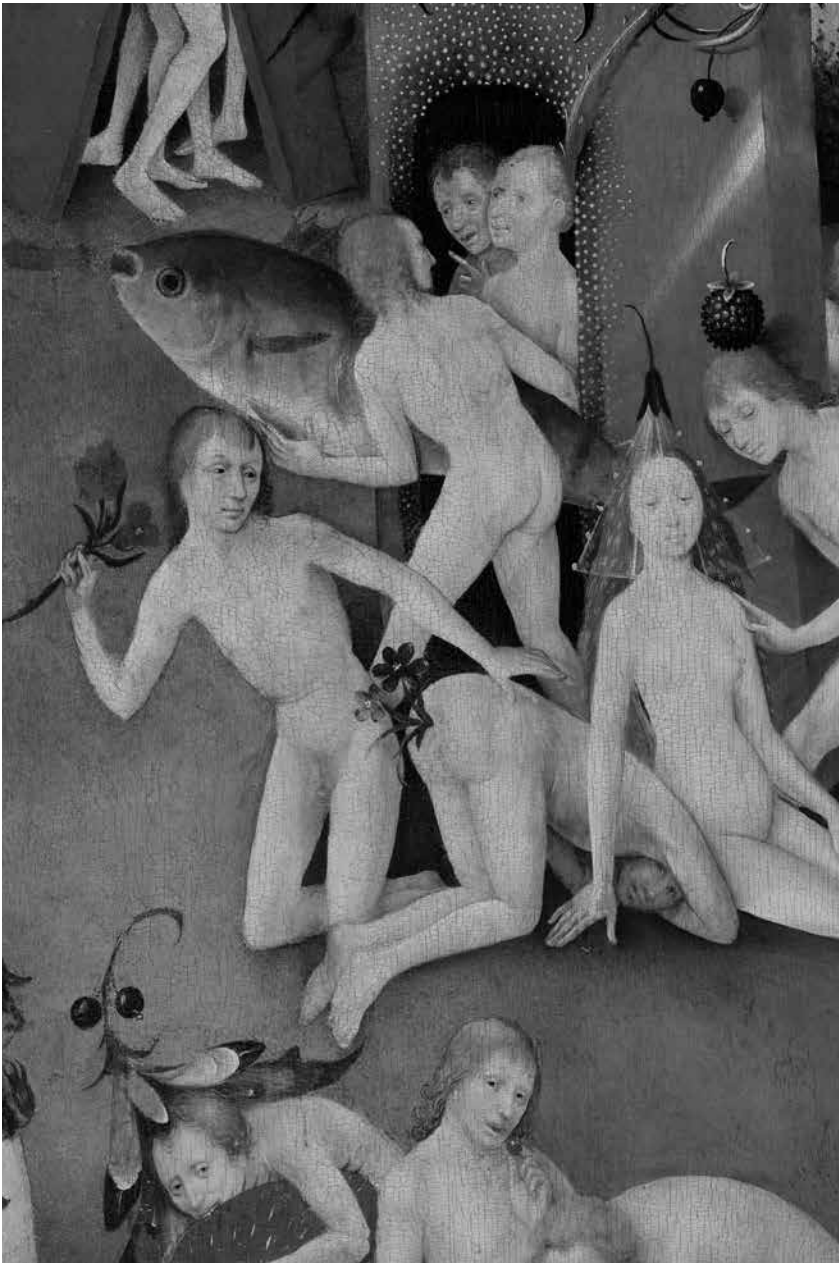
NUR 695, 745
ISBN 978 94 6001 528 1
D/2017/11.676/347
e-boek
ISBN 978 94 6001 542 7

Voor allen die hun verlangens moesten verzwijgen.

Niets van deze uitgave mag door middel van elektronische of andere middelen,
met inbegrip van automatische informatiesystemen, worden
gereproduceerd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	9
1 Middeleeuwse brandstapels <i>Jonas Roelens</i>	23
2 Mayken en Magdaleene <i>Jonas Roelens</i>	57
3 Achter gesloten deuren <i>Elwin Hofman</i>	87
4 Straf zonder misdaad <i>Elwin Hofman</i>	119
5 Sodom aan de Zenne <i>Wannes Dupont</i>	151
6 Eekhouds eenmansstrijd <i>Wannes Dupont</i>	183
7 In beweging <i>Paul Borghs</i>	219
8 Puur en ongezoet <i>Bart Eeckhout</i>	255
Bronnen en literatuur	287

Homo-erotiek was doorgaans taboe in laatmiddeleeuwse kunst. In *De tuin der lusten* schetst Bosch op een moraliserende manier hoe sodomieten vroeg of laat gestraft zullen worden voor hun seksuele uitpattingen.

Detail uit Hiëronymus Bosch, *De tuin der lusten*, ca. 1500-1505. Madrid, Museo Nacional del Prado.

Inleiding

Als onderdeel van zijn verkiezingscampagne voor het Franse presidentschap beloofde François Hollande in 2012 een wet te laten stemmen die het homohuwelijk voortaan ook in Frankrijk zou toelaten. Dergelijke wetten bestonden al in verschillende andere Europese landen. Nederland had in 2001 als eerste het homohuwelijk goedgekeurd. België volgde dat voorbeeld in 2003, Spanje in 2005, Noorwegen en Zweden in 2009, Portugal en IJsland in 2010 en Denemarken in 2012. Toen Hollande verkozen werd en werk maakte van zijn verkiezingsbelofte, trokken honderdduizenden Fransen de straat op in een reeks betogingen tegen de invoering van het homohuwelijk.

De hevigheid van het protest werd in België op heel wat fronten onthaald. Velen vroegen zich luidop af waar die Fransen zich in hemelsnaam zo druk om maakten. In België was het homohuwelijk immers aangenomen zonder veel verzet. Er waren natuurlijk wel juridische obstakels en politieke tegenstanders geweest, maar elke vorm van massaprotest was achterwege gebleven. In de Belgische samenleving en de politiek was er in de loop van de jaren negentig een brede consensus ontstaan rond de aanvaarding van homoseksuele relaties. In Kamer en Senaat, bijvoorbeeld, had geen enkele Vlaamse christendemocraat tegen het homohuwelijk gestemd, ook al maakten ze geen deel uit van de regerende meerderheid.

Alles bij elkaar was er, zeker in vergelijking met Frankrijk tien jaar later, zelfs weinig maatschappelijk debat voorafgegaan aan de

invoering van het homohuwelijk in België. Breder beschouwd blijkt dat typerend voor de geschiedenis van homoseksualiteit in het land. De wet die homoseksuele contacten deels criminaliseerde was in 1985 afgeschaft zonder dat het grote publiek daar wakker van lag of zelfs van op de hoogte was. Ook toen die wet werd ingevoerd in 1965 moest zelfs de prille homobeweging daar na de feiten akte van nemen. In het parlement waren er toen nauwelijks woorden vuilgemaakt aan de maatregel, die zonder inhoudelijk debat werd aangenomen.

Tijdens de late negentiende en de vroege twintigste eeuw ontdekten men in onder andere Duitsland, Frankrijk, Engeland en Nederland homoseksualiteit als een probleem dat om de nauwgezette aandacht van wetenschappers en beleidsmakers vroeg. Ook toen al bleef het in België opvallend stil – intrigerend stil zelfs. Dat was eveneens het geval tijdens de vroege achttiende eeuw. De Nederlandse Republiek kende toen een ware golf van processen tegen en aandacht voor zogenaamde sodomieten. Diezelfde hetze deed zich niet of toch veel minder voor in wat toen de Oostenrijkse Zuidelijke Nederlanden waren. En ook tijdens de middeleeuwen en de vroegmoderne periode bleef de maatschappelijke aandacht voor seksuele contacten tussen personen van hetzelfde geslacht in die Zuidelijke Nederlanden beperkt.

Hierdoor lijkt het op het eerste gezicht alsof homoseksualiteit nauwelijks een geschiedenis heeft in het land dat nu België heet. Wie tot dat besluit komt, dreigt echter een overhaaste vergissing te begaan. Het mag dan wel kloppen dat overheden, artsen, geestelijken en intellectuelen doorgaans – en soms doelbewust – weinig aandacht hebben geschonken aan een thema dat ze zowel onverkwikkelijk als weinig stichtend achtten. Maar dat neemt niet weg dat er onder de radar talloze mannen en vrouwen waren die gevoels koesterden en levens leidden die haaks stonden op de gangbare seksuele normen. Vooral omdat de overgeleverde bronnen daarover dun gezaaid zijn, ontbreekt het België vooralsnog grotendeels aan

een geschiedenis van het homoseksuele verleden. Het ontstaan en de groei van een diverse en succesvolle homobeweging na de Tweede Wereldoorlog is inmiddels beter gedocumenteerd, maar het collectieve geheugen van de Belgische holebi's reikt eigenlijk nauwelijks verder terug.

Cruciale vragen bleven tot dusver dan ook onbeantwoord. Waarom bleef het in de Zuidelijke Nederlanden en België veelal stil rond sodomie en homoseksualiteit, terwijl er elders vaak wel druk over gedebatteerd werd? Waar vonden 'dat soort' mannen en vrouwen elkaar in vroegere tijden? Hoe zagen ze zichzelf en hoe gingen ze daarmee om? Vanaf wanneer kunnen we spreken over zoiets als een homoseksuele identiteit en subcultuur, en wat droeg ertoe bij dat die konden ontstaan? Met welke risico's kampten zij die op zoek gingen naar seks met personen van hetzelfde geslacht en hoe moeten we de rol van de autoriteiten en de mentaliteit van het bredere publiek inschatten?

We beweren in dit boek geenszins het finale antwoord te formuleren op deze en andere vragen. Daarvoor is het historisch onderzoek naar homoseksualiteit in België vooralsnog te beperkt. Maar dat dergelijk onderzoek de jongste jaren eindelijk goed uit de startblokken is geschoten, laat wel toe om de voorbije zeshonderd jaar van dat homoseksuele verleden voor het eerst tot leven te wekken.

Sprekende bronnen

Het verhaal vertellen van een fenomeen waarover weinig gesproken of geschreven werd, is geen eenvoudige taak. De bronnen voor een dergelijke geschiedenis zijn bijzonder schaars. Aangezien homo-erotische verlangens eeuwenlang als misdadig beschouwd werden, lieten de mannen en vrouwen die deze verlangens ervoeren uit angst voor vervolging zelden tastbaar 'bewijsmateriaal' over hun liefdesleven na. Tot de tweede helft van de twintigste eeuw zijn we daarom

vooral aangewezen op de documenten die het gerecht en de politie voortbrachten. In het gebied dat nu België vormt, ontwikkelde zich tijdens de dertiende eeuw voor het eerst een grotendeels schriftelijke procedure in het strafrecht. Rechters velden hun vonnissen voortaan voornamelijk op basis van uitgeschreven getuigenverklaringen. Af en toe kwamen dergelijke procesdossiers tot stand naar aanleiding van seksuele contacten tussen mensen van hetzelfde geslacht.

Die zeldzame documenten zijn vaak de enige en alleszins de meest concrete bronnen over homoseksualiteit in het verre verleden. Ze gunnen historici niet enkel een unieke blik op de vervolging van seksuele betrekkingen tussen mensen van hetzelfde geslacht, maar dankzij de vaak gedetailleerde getuigenverslagen ook op het kleurrijke leven dat aan die vervolging voorafging. Bovendien komen er ook mensen aan het woord die niet tot de maatschappelijke elite behoorden. Dat is bij de sporadische andere bronnen zelden het geval. Gerechtelijke dossiers en politierapporten bevatten sporen van het alledaagse leven, van clandestiene praktijken en zelfs van intieme verlangens en gevoelens.

De strafrechtelijke en politionele bronnen die in een groot deel van dit boek centraal staan, zijn niet alleen zeldzaam, maar ze schetsen ook geen transparant beeld van het leven dat homoseksuele mannen en vrouwen in vroeger tijden leidden. De verklaringen uit de juridische dossiers werden immers in een heel specifieke context afgelegd: een context waarin veel op het spel stond. We hebben niet altijd een scherp zicht op de manieren waarop druk op hen werd uitgeoefend of op de motivaties die beklagden en getuigen hadden om te liegen, te overdrijven of om zaken te verzwijgen. Daarom zijn we uiterst kritisch omgesprongen met dit soort documenten en hebben we ze steeds gelezen in combinatie met de schaarse andere bronnen voorhanden. Hoewel het onvermijdelijk fragmentarisch blijft, hebben we op die manier toch een ruim en rijk beeld kunnen schetsen van het Belgische homoseksuele verleden.

Dat we in dit boek enigszins noodgedwongen vertrekken vanuit de bronnen van politie en strafrecht heeft onvermijdelijk een aantal gevolgen gehad op ons verhaal. Hoewel dit boek zowel een geschiedenis van mannelijke als van vrouwelijke homoseksualiteit wil zijn, gaat het veel uitgebreider in op mannelijke homoseksualiteit. Dat is allerm minst omdat de geschiedenis van vrouwelijke homoseksualiteit minder interessant zou zijn, of omdat die slechts een afgeleide zou zijn van de geschiedenis van mannelijke homoseksualiteit. De geschiedenis van lesbiennes wordt belemmerd door een eeuwenlange miskennis van vrouwelijke seksuele verlangens. Die heeft lesbiennes enerzijds bepaalde mogelijkheden geboden – er zijn immers veel minder vrouwen dan mannen vervolgd omwille van hun homoseksualiteit. Anderzijds heeft die miskennis er ook voor gezorgd dat de geschiedenis van homoseksuele vrouwen nog minder zichtbaar is dan die van homoseksuele mannen, zeker ook in strafrechtelijke bronnen.

Het zou dan ook mogelijk geweest zijn om ons verhaal te beperken tot een geschiedenis van mannelijke homoseksualiteit. Toch hebben we er bewust voor gekozen om dat niet te doen. Over de eeuwen heen zijn er immers tal van raakpunten geweest tussen mannen en vrouwen die relaties aanknoopten met mensen van hun eigen geslacht. Homoseksualiteit vandaag valt niet te begrijpen zonder dat soms gedeelde en vaak overlappende verleden. We hopen ook dat dit boek kan aanzetten tot meer onderzoek, vooral over vrouwelijke homoseksualiteit.

Het onnoembare benoemen

De bronnen die we in dit boek gebruiken, roepen soms meer vragen op dan ze beantwoorden. De gemiddelde laatmiddeleeuwse klerk of agent uit de belle époque had namelijk een volledig andere kijk op ‘verboden’ seksualiteit dan zijn hedendaagse collega. Wat vandaag

de dag doorgaans als homoseksualiteit beschouwd wordt, werd vanaf de middeleeuwen onder de brede noemer 'sodomie' geplaatst. Oorspronkelijk verwees de term sodomie naar het Bijbelse verhaal over de zondige steden Sodom en Gomorra. Toen God ontdekte dat de mannelijke inwoners van beide steden tegennatuurlijke seks met elkaar hadden, ontstak Hij in woede en besloot om Sodom en Gomorra met vuur en zwavel van de aardbodem te vegen.

Gaandeweg werd het begrip sodomie een paraplueterm om heel wat 'onnatuurlijke' seksuele handelingen die niet op voortplanting gericht waren te beschrijven. Daaronder verstond men seksueel contact tussen personen van hetzelfde geslacht, maar ook masturbatie, anale seks tussen man en vrouw, pedofilie en zelfs bestialiteit: zowat alles waaruit geen kinderen konden voortkomen. In de praktijk werd met sodomie weliswaar meestal seks tussen mannen bedoeld. Toch zijn de meeste middeleeuwse en vroegmoderne bronnen bijzonder cryptisch wanneer ze concreet beschrijven wat er precies bestraft werd. Hierdoor komen, zeker in de eerste hoofdstukken van dit boek, verhalen aan bod die veraf staan van de leefwereld van hedendaagse holebi's. Volgens de toenmalige opvattingen waren al deze seksuele daden één pot nat: ze waren tegennatuurlijk, schonden de goddelijke orde en moesten bijgevolg streng worden bestraft.

Het zou tot de achttiende eeuw duren voor deze opvattingen voorzichtig uitgedaagd werden. Volgens de Franse Verlichtingsfilosofen was sodomie veeleer een sociaal probleem dan een religieuze zonde. De overheid zou zich dan ook beter concentreren op preventie in plaats van op bestraffing. Onder hun invloed werd, ook in de Belgische gebieden, de term 'sodomie' bij mannen steeds vaker vervangen door het begrip 'pederastie'. Ook die term was echter allerm minst eenduidig. Etymologisch verwijst pederastie immers naar erotische relaties tussen volwassen mannen en opgroeiende adolescenten, een veelvoorkomende praktijk in die tijd, zoals zal blijken in het vierde hoofdstuk. In het dagelijkse leven was het begrip echter ook van toepassing op betrekkingen tussen volwassen mannen.

Het apocalyptische beeld van Sodom en Gomorra die in vlammen opgingen, vormde eeuwenlang de basis om homo-erotische verlangens te veroordelen.

Detail uit Jan Luyken, *Vernietiging van Sodom*, 1712. Amsterdam, Rijksmuseum.

In de late middeleeuwen werd de term ‘sodomie’ ook voor vrouwen gebruikt, maar in latere periodes stapte men daarvan af. Als er al over lesbiennes geschreven werd, gebeurde dat vaak met verwijzingen naar de klassieke oudheid. Vrouwen die seks hadden en relaties aangingen met andere vrouwen werden soms ‘saffisten’ genoemd, naar de Griekse dichteres Sappho op het eiland Lesbos, van wie vermoed werd dat ze het met haar exclusief vrouwelijke schare aan leerlingen niet altijd zedig hield. Ook de naam ‘tribade’ was gangbaar. De term duidde op een vrouw met een vergrote clitoris, waarmee ze een andere vrouw zou kunnen penetreren. In de praktijk werd het woord ruimer gebruikt. De gangbare opvatting was immers dat er penetratie moest plaatsvinden om seksueel genot te kunnen beleven – en hoe konden vrouwen onderling anders seks hebben?

De uit Duitsland overgewaaide term ‘uranisme’ betekende in de late negentiende eeuw een volgende stap in de definiëring van seksuele contacten tussen personen van hetzelfde geslacht. De totstandkoming van nieuwe wetenschappelijke disciplines zoals de criminologie, de psychiatrie en de psychologie resulteerde tijdens die periode in de eerste echte doorgedreven pogingen om seksuele ‘afwijkingen’ te doorgronden. Een heel kennisapparaat ontstond om mannelijke, maar ook vrouwelijke seksuele ‘perverten’ en ‘inverten’ te bestuderen en te catalogiseren. Dit had tot gevolg dat homo-erotische verlangens steeds meer als een soort ziekte of afwijking werden beschouwd en steeds minder als een misdrijf of een zonde. Aan deze negentiende-eeuwse verklaringsdrift ontsproot een verwarrende veelheid aan benamingen. In de loop van de twintigste eeuw werd homoseksualiteit echter gaandeweg de dominante koepelterm. Het groeiend zelfbewustzijn van de homobeweging en de grotere zichtbaarheid van holebi’s na de Tweede Wereldoorlog deed allerhande nieuwe termen en identiteiten ontstaan, zoals de laatste hoofdstukken duidelijk maken. Maar homoseksualiteit blijft

tot nader order het meest gebruikte woord om een brede waaier aan handelingen, gevoelens en levensstijlen mee aan te duiden.

Het is verleidelijk om ervan uit te gaan dat achter al die verschillende namen doorheen de eeuwen misschien toch altijd een in essentie gelijkaardige homoseksualiteit schuilging. De meningen zijn daarover sterk verdeeld. Zeker is echter dat seksueel gedrag doorheen de tijd verbazingwekkend diverse vormen heeft aangenomen. De manieren waarop de betrokkenen en hun tijdgenoten over dat gedrag nadachten zijn al even verscheiden. Dát is wat deze geschiedenis zo interessant en belangrijk maakt. De geschiedenis druist tegen de intuïtie in. Ze stelt simplificaties in vraag en wapent ons tegen opvattingen die beweren altijd en overal geldig te zijn. De complexiteit, relativiteit en meerduidigheid van historische veranderingen kunnen storend zijn voor wie naar pasklare antwoorden op zoek is. Maar laat net dat de kracht zijn van nadenken over het verleden.

De grenzen van een geschiedenis in acht bedrijven

Deze geschiedenis vangt aan met de late middeleeuwen. Pas van dan af wordt het min of meer zinvol om te spreken over het gebied dat nadien het huidige België zou vormen. Dat gebied behoorde tot verschillende rijken, geleid door achtereenvolgens Bourgondische hertogen, Spaanse koningen, Oostenrijkse keizers, Franse revolutionairen en een Hollandse vorst. Net zoals het begrip homoseksualiteit in de middeleeuwen niet bestond, was er ook van België zoals we het vandaag kennen nog geen sprake. Daarom hebben we het in de eerste helft van dit boek over de Zuidelijke Nederlanden, een term waarmee het gebied van het huidige België, het hertogdom Luxemburg en delen van Nederland en Noord-Frankrijk vóór 1830 gewoonlijk ruwweg wordt aangeduid.

Niet al deze regio's worden echter in gelijke mate besproken. De geografische focus verschilt van hoofdstuk tot hoofdstuk, maar vooral het huidige Vlaanderen en Brussel komen aan bod. Het hedendaagse Wallonië blijft wat onderbelicht. Dat heeft voornamelijk te maken met het onderzoek dat vooralsnog gevoerd is. Over de geschiedenis van homoseksualiteit in Vlaanderen en Brussel weten we momenteel meer dan over die in Wallonië. Toch hebben we getracht om vanuit acht specifieke voorvallen een boek te schrijven dat een louter lokale focus overstijgt.

Dat deze geschiedenis aanvangt met de late middeleeuwen heeft, zoals eerder aangegeven, ook alles te maken met de beschikbaarheid van de bronnen die het schrijven van dit boek mogelijk maakten. Een eerste strafrechtelijke vermelding van sodomie dateert van 8 september 1292. Toen werd Jean de Wettre op de Gentse Blaudijnberg levend verbrand. Voor zover we kunnen nagaan, was het de allereerste keer dat iemand wegens sodomie geëxecuteerd werd in West-Europa. In de daaropvolgende eeuwen zouden nog heel wat brandstapels volgen.

Het eerste hoofdstuk legt uit waarom 'de onnoembare zonde' zo nodig bestraft moest worden volgens de laatmiddeleeuwse autoriteiten. Religieuze conflicten speelden een belangrijke rol in de stigmatisering van mensen die seksuele toenadering tot hun eigen geslacht zochten. We hebben echter ook oog voor de rol die de brede bevolking speelde in de vele sodomieprocessen en we verklaren de grote pieken en dalen in het vervolgingsbeleid van de vijftiende en zestiende eeuw.

Het tweede hoofdstuk focust op het leven van vrouwen die op vrouwen vielen in de vroegmoderne tijd. Voor heel wat tijdgenoten was het bijzonder moeilijk om zich voor te stellen dat vrouwen seks met elkaar konden hebben. Sommige vrouwelijke sodomieten werden zelfs van hekserij beschuldigd door de autoriteiten. Dat we hedendaagse denkbeelden over seksualiteit niet zomaar kunnen projecteren op het verleden blijkt verder uit het feit dat bepaalde

seksuele handelingen zoals bestialiteit en kindermisbruik onder dezelfde noemer werden geplaatst als seksuele relaties tussen mensen van hetzelfde geslacht.

Vanaf de zeventiende eeuw eindigden steeds minder sodomieten op de brandstapel. Bewindvoerders raakten ervan overtuigd dat de 'zonde die niet benoemd mocht worden' best op een discretere manier aangepakt werd. Die attitude zou nog eeuwenlang doorleven en kwam het sterkst tot uiting in de achttiende eeuw. In hoofdstuk drie zien we hoe de Noordelijke Nederlanden – het huidige Nederland – vanaf 1730 een ware klopjacht op sodomieten organiseerden. Niets van dat alles was merkbaar in de Zuidelijke Nederlanden, waar stilte overheerste. Dat betekent uiteraard niet dat homoseksualiteit plots verdwenen was. In dit hoofdstuk maken we kennis met Peter Stocker die ons uitgebreid verslag doet van zijn verleidingstactieken.

Hoofdstuk vier staat stil bij hoe de Franse Revolutie concrete gevolgen had voor het dagelijkse leven van homoseksuele mannen en vrouwen in de Zuidelijke Nederlanden. Het gebied ging namelijk op in het Franse rijk en dat betekende concreet ook dat sodomie niet langer in het strafwetboek voorkwam. Paradoxaal genoeg kwamen homoseksuele contacten sindsdien echter weer gemakkelijker voor politie en rechter. De wet op openbare zedenschennis vormde hiervoor een handig instrument. 'Pederasten', zoals deze 'daders' meer en meer werden genoemd, eindigden steeds vaker in de gevangenis.

Toch was er van een heksenjacht op homoseksuelen in België geen sprake, zoals duidelijk wordt uit hoofdstuk vijf. Vooral Brussel oefende een grote aantrekkingskracht uit op heel wat binnen- en buitenlandse homoseksuele mannen. Dankzij de onderbemanning en desinteresse van het Brusselse politiekorps was de pakkans er bijzonder klein. Toch bleef homoseksualiteit controversieel en was er van échte tolerantie zelden of nooit sprake. Vooral het clichébeeld van de verwijfde homo sprak tot de verbeelding. Uit veiligheids-

overwegingen leefden homo's en lesbiennes vaak een dubbelleven en trokken ze zich terug in besloten stamkroegen.

Een gedeelde groepsidentiteit zorgde stilaan ook voor een gedeelde verontwaardiging over hoe de samenleving deze mannen en vrouwen behandelde. In het zesde hoofdstuk ontmoeten we Georges Eekhoud. Deze gerenommeerde schrijver werd het slachtoffer van een poging tot censuur. In zijn geschriften gaf Eekhoud vaak uiting aan de eenzaamheid en wanhoop die zijn homo-erotische gevoelens met zich meebrachten. Ook de medische wereld werd zich steeds meer bewust van het psychisch leed van heel wat homoseksuele mannen en vrouwen. Homoseksualiteit was in wetenschappelijke kringen een ziekte geworden in plaats van een misdrijf, de homoseksueel zelf een studieobject. In het buitenland betekende dat het startschot voor de eerste actiegroepen die ijverden voor maatschappelijke aanvaarding van homoseksualiteit. In België bleef het echter – weer – oorverdovend stil. Het zesde hoofdstuk van dit boek legt uit waarom.

De laatste twee hoofdstukken behandelen de tweede helft van de twintigste eeuw. Strafrechtelijke bronnen, die de leidraad vormen voor de vorige hoofdstukken, zijn om privacygevoelige redenen nog niet toegankelijk voor deze periode. Toch valt er heel wat te vertellen over het alledaagse leven van holebi's in naoorlogs België. De opkomst van een holebibeweging in België bracht immers de creatie van allerlei nieuw bronnenmateriaal met zich mee. In recente jaren ontwikkelde die beweging ook een zeker historisch bewustzijn. Dat leidde onder meer tot de oprichting van een homo/lesbisch archief, het Fonds Suzan Daniel, en tot projecten die als doel hadden om via interviews met betrokkenen het geheugen van de beweging vast te leggen. De successen van die beweging zorgden er bovendien mee voor dat spreken over homoseksualiteit ook in tal van andere media mogelijk werd. De focus van de laatste twee hoofdstukken ligt dan ook precies op respectievelijk de doorbraak

van de holebibeweging en de uitbouw van een steeds zichtbaardere homocultuur.

De zogeheten 'jaren stillekes' zijn inmiddels voorbij. In het nieuwe millennium is homoseksualiteit ook in België een bespreekbaar en veelbesproken thema. Dit boek tracht aan te tonen hoe dat is gebeurd: hoe dit soort lang verzwegen verlangens gaandeweg steeds meer onder de aandacht is gekomen, maar ook hoe zulke verlangens, hoe vaak ook verzwegen, niettemin een lange, rijke geschiedenis hebben.